

EN KULVERT PÅ RUDDAMMSGATAN

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Väster 2:1
Gävle stad
Gävle kommun
Gästrikland

Andreas Widerberg

En kulvert på Ruddammsgatan

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Väster 2:1

Gävle stad

Gävle kommun

Gästrikland

Rapport 2025:02

Andreas Widerberg

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan du köpa/beställa i länsmuseets butik butik@xlm.se

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg
Södra Strandgatan 20, 802 50 Gävle
www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2025

Omslagsbild: Kulvertens gång mot nordnordväst. Foto: Andreas Widerberg, Länsmuseet Gävleborg.

Länsmuseet Gävleborg medger spridning av dokumentationsmaterialet med Creative Commons licensen CC-BY, undantag kartmaterialet: ©

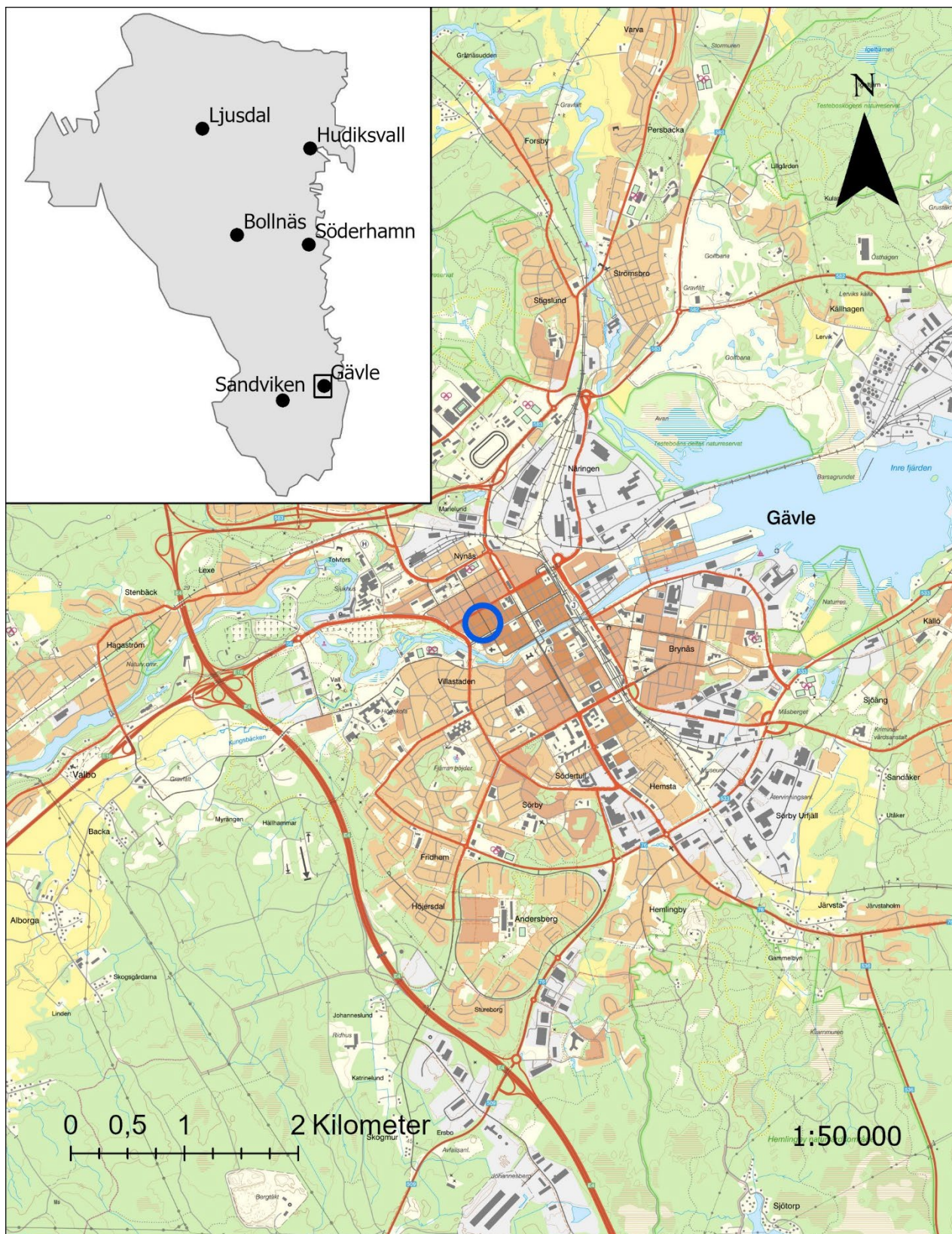
Lantmäteriet, dnr I2018/00110.

ISSN 0281–3181

Print: Trycktrean

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	5
Syfte och metod.....	5
Topografi och lämningsmiljö.....	7
Tidigare arkeologiska undersökningar.....	7
Resultat.....	8
Lager.....	8
Anläggningar	9
<i>Grundstenar</i>	9
<i>Kulverten</i>	10
Analyser	14
<i>Keramik</i>	14
<i>Kakelugnsdelar</i>	15
<i>Makrofossil</i>	16
Slutreflektioner.....	16
Förslag till vidare åtgärder.....	17
Administrativa uppgifter	18
Referenser.....	19
Personlig kommunikation	19
Historiska kartor.....	19
Bilaga 1. Schakt- och lagertabell.....	20
Bilaga 2. Fyndlista.....	23
Bilaga 3. Historiska kartor.....	27
Bilaga 4. Keramikanalys.....	31
Bilaga 5. Makrofossilanalys	34

Figur 1. Utdrag ur Lantmäteriets topografiska webbarta med platsen för undersökningen markerad med blå ring.

Sammanfattning

Länsmuseet Gävleborg har utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning längs Ruddammsgatan inom fastigheten Väster 2:1, Gävle stad och kommun. Undersökningen föranleddes av att fjärrkyla skulle anläggas på platsen. Arbetsföretaget berörde fornlämning L1951:5633, vilken utgörs av Gävle stads äldre stadslager.

Sammanlagt undersöktes sex sammanhängande schakt, vilka samtliga var störda av tidigare markarbeten. Över större delen av undersökningsområdet kunde dock sektioner med arkeologiskt intressanta lager dokumenteras. Lagren utgjordes i huvudsak av brand- och raseringslager efter stadsbranden 1869 samt omdeponerade lager. Två anläggningar kunde dokumenteras i undersökningsområdets västligaste del: grundstenar efter en byggnad och en del av en välbevarad kulvert i gävlesandsten. Grundstenarna tolkas höra till en byggnad från 1800-talet som ödelagts i samband med branden 1869. Kulverten kan genom historiska kartor sannolikt kopplas till en damm som under 1700-talet fungerat som en ruddamm. I samband med att området börjar bebyggas i slutet av 1700-talet har kulverten anlagts för att dränera dammen.

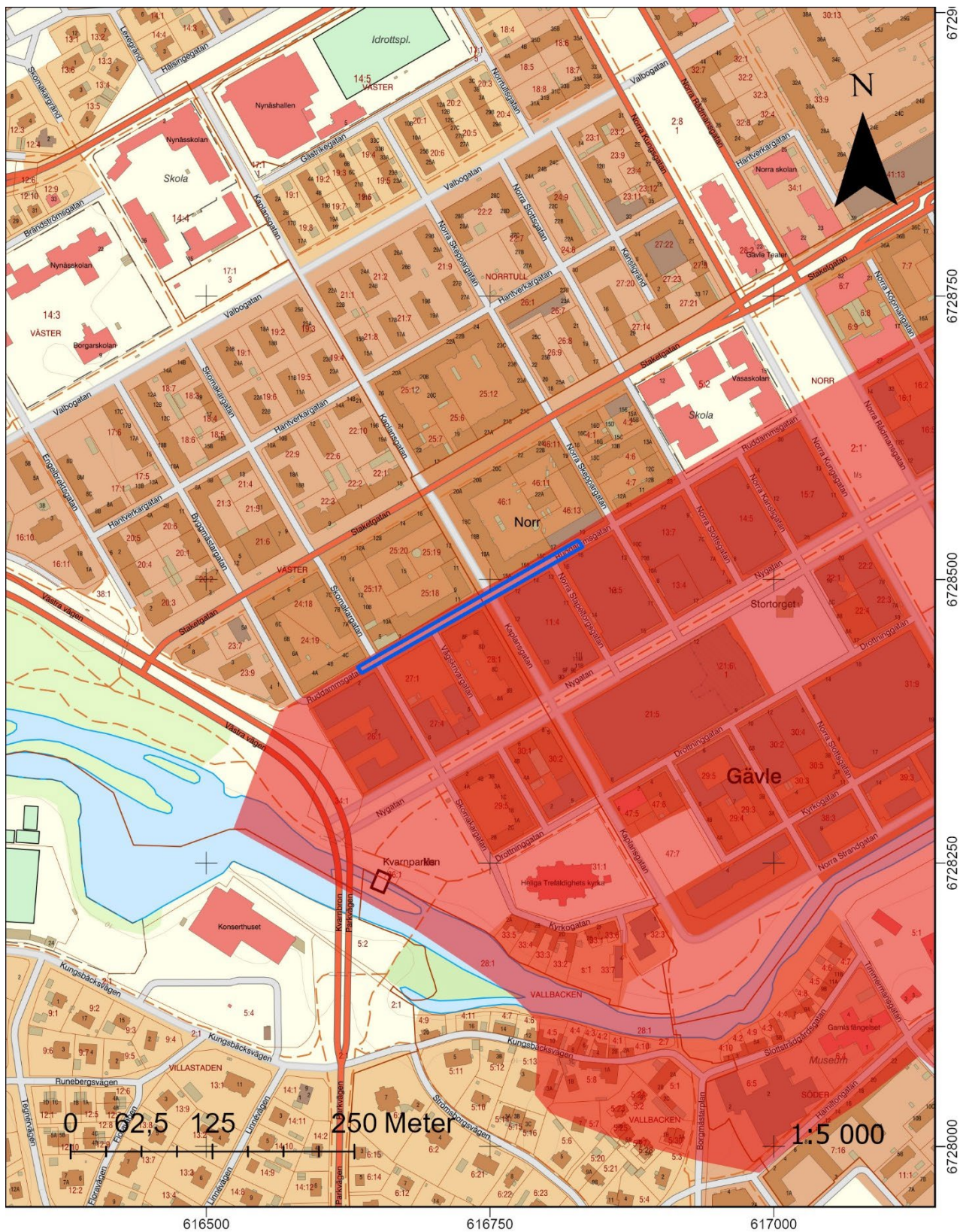
Inledning

Länsmuseet Gävleborg har utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning längs Ruddammsgatan inom fastigheten Väster 2:1, Gävle stad och kommun. Schaktningsövervakningen föranleddes av att Gävle Energi skulle anlägga fjärrkyla. Arbetet har utförts efter beslut av Länsstyrelsen Gävleborg, (dnr 1406-2024, 2024-03-04).

Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska undersökningen var att beskriva fornlämningens utbredning, samt att med ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera och om möjligt avgränsa fornlämningen.

Undersökningen genomfördes i form av efterkontroll och övervakning vid schaktning med maskin. Samtliga schakt, sektioner och kontexter har mätts in med RTK-GPS och all mätdata har bearbetats i ArcGIS Pro.

Figur 2. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta med undersökningsområdet markerad med blå linje och utbredningen för fornlämning L1951:5633 med röd yta.

Topografi och lämningsmiljö

Undersökningsområdet är beläget längs Ruddammsgatan strax innanför den nordvästra begränsningen för fornlämning L1951:5633, vilken utgörs av Gävles stadslager från medeltid till sen historisk tid. Gävles äldsta stadsprivilegier är från år 1446 men staden omnämns redan år 1413 i Erik av Pommerns skattebok (Aagård 1984:9).

Stadens äldsta historia är dåligt känd och flera omfattande stadsbränder har uttraderat medeltida byggnader och dokument. Staden förmodas emellertid ha vuxit fram på den norra sidan av Gavleån, kring Heliga Trefaldighets kyrka. Läget var strategiskt då det var just hit som ån var farbar innan framkomligheten begränsades av den första av många forsar (Aagård 1984:8f, Andréén 1946:56ff).

Ruddammsgatan har fått sitt namn efter de fiskodlingar som funnits i området. Så kallade ruddammar har funnits i stadsmiljöer under 1600- och 1700-talen. Kokböcker visar att rudan varit en viktig matfisk under 1700- och 1800-talen, även om dess värde ifrågasätts redan i slutet av 1700-talet. Att just rudor som art lämpade sig för odling har att göra med att de har god reproduktions- och överlevnadsförmåga. Den kan till exempel överleva infrysning under flera månader, en viktig egenskap i bottenfrusna dammar (Bonnow & Svanberg 2014).

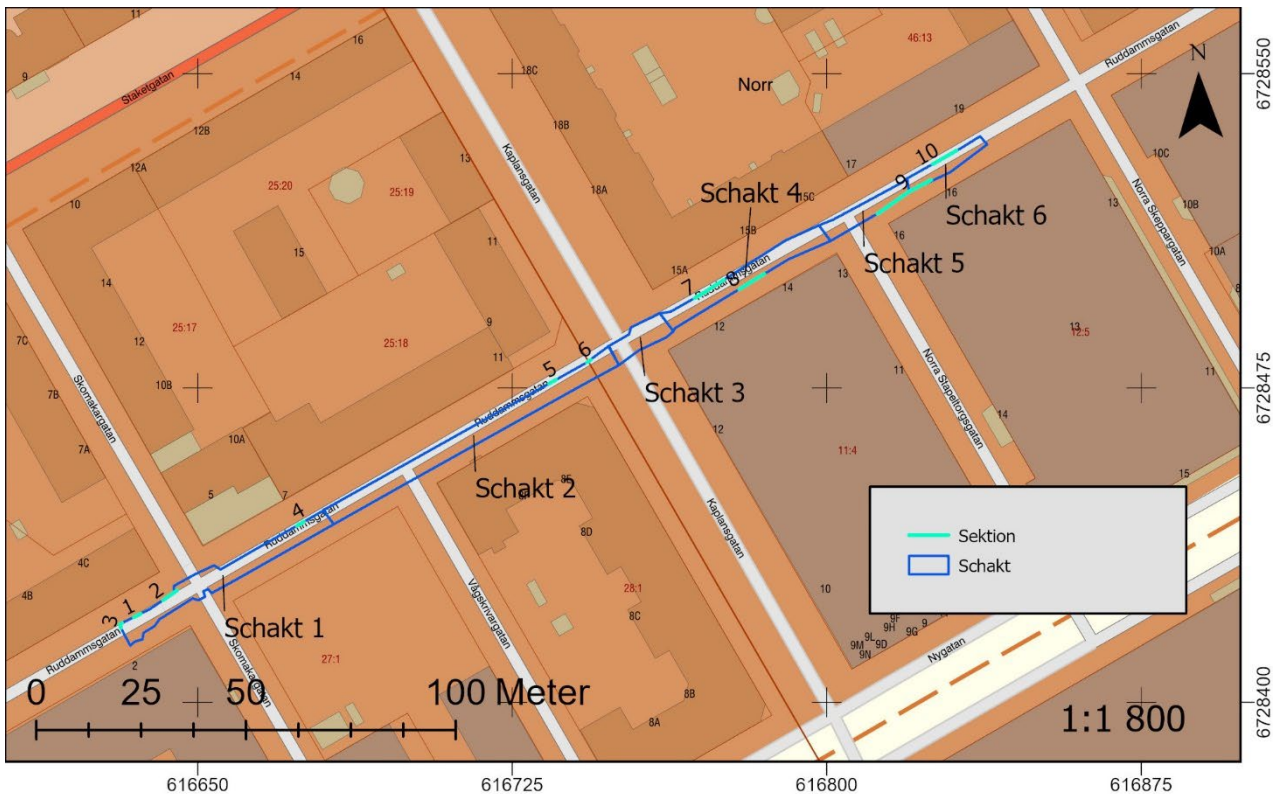
Tidigare arkeologiska undersökningar

Flera arkeologiska undersökningar har genomförts i närområdet under de senaste åren. Med tanke på läget i den yttre delen av stadslagrets fornlämningsområde i nordväst är undersökningar här högst relevanta för att kunna avgränsa dess utbredning.

År 2015 utförde Läns museet Gävleborg en arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning inför nedgrävning av fjärrkyla på Ruddammsgatan och Norra Skeppargatan. Schakten på Ruddammsgatan ansluter direkt till öst om det nu aktuella undersökningsområdet. Inga opåverkade kulturlager eller konstruktioner kunde påverkas i något av schakten. Schaktens maxdjup var i allmänhet mellan 0,7 och 1,4 meter (Ulfhielm 2016).

År 2021 utförde Arkeologerna vid Statens historiska museer en arkeologisk förundersökning inom kvarteret Vasaskolan, där man kunde identifiera fem faser mellan 1670 och 1869. Särskilt intressant är att man här kunnat påvisa kontinuerlig aktivitet i stadens utkant, utanför den yttre begränsningen för dagens fornlämningskyddade stadslager (Bäck 2022).

Figur 3. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta med undersökta schakt (blå linje) och dokumenterade sektioner (turkos linje) markerade.

Resultat

Sammanlagt undersöktes omkring 980 kvadratmeter fördelat på sex sammanhängande schakt. Samtliga schakt grävdes i huvudsak i redan befintliga schakt vilket begränsade möjligheterna till att påträffa orörda kulturlager och konstruktioner. I nästan samtliga schakt kunde dock raseringslager konstateras i profilerna och i schakt 1 påträffades därtill grundstenar efter en byggnad samt en välbevarad kulvert, uppbyggd av gävlesandsten. Sammanlagt dokumenterades tio sektioner med kulturlager och/eller anläggningar.

Lager

Brand-/raseringslager förekom vid flertalet sektioner och kunde observeras i samtliga schakt förutom schakt 3. Med största sannolikhet kan dessa lager knytas till branden år 1869 samt efterföljande markarbeten. De lager som bedömdes kunna ge mer information provtogs för makrofossil analys.

Figur 4. Brand-/raseringslagret vid sektion 6. Foto mot norr: Andreas Widerberg, Länsmuseet Gävleborg.

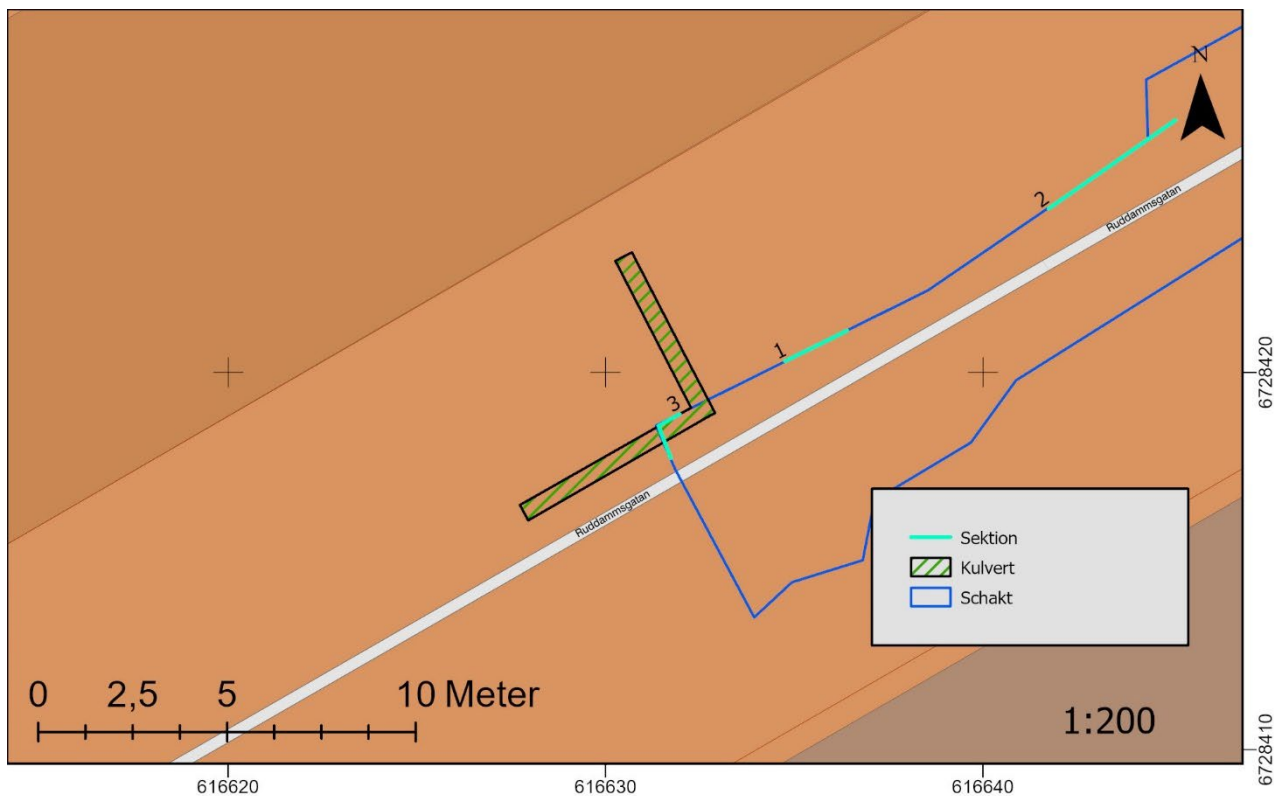
Anläggningar

Grundstenar

Vid sektion 2 fanns fyra grundstenar som var 0,4–0,6 meter stora. Grundstenarna framkom på 0,7–0,8 meters djup, direkt under ett raseringslager som bör härröra från stadsbranden 1869. Enligt det historiska kartmaterialet började området kvartersindelas någon gång under slutet av 1700-talet och i början av 1800-talet. Det är därför sannolikt att grundstenarna hör till en byggnad från 1800-talets första del.

Figur 5. Sektion 2 med grundstenarna i botten. Foto mot norr: Frida Löjdström, Länsmuseet Gävleborg.

Figur 6. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta med kulverten markerad med grönstreckad yta, schakt med blå linje och sektioner med turkos linje.

Kulverten

Kulvertens öppning låg cirka 0,9 m under markytan och doldes av ett stenlock, 1,1 meter diameter och 0,15 meter tjock av tuktad sandsten. Själva öppningen var 0,65×0,35–0,45 meter (NNV-SSÖ) stor och kantsatt med 0,04–0,2 meter tjocka, 0,6–0,8 meter långa och 0,3–0,4 meter breda stenar. På 0,5 meters djup från öppningen fanns ett troligt trappsteg i form av en utstickande sten. Från öppningen gick två gångar i vinkel mot varandra åt nordnordväst respektive västsydväst. Gången åt nordnordväst var cirka 4–4,5 meter lång, 0,5 meter bred och 0,8–0,85 meter hög. Gången åt västsydväst var cirka 5–6 meter lång, 0,45 meter bred och 0,8 meter hög. Båda gångarna var kallmurade av 0,1–0,8 (NNV) respektive 0,1–1,3 (VSV) meter stora sandstenar.

Figur 7. Kulvertens öppning med stenlocket till höger. Foto mot nordnordväst: Andreas Widerberg, Läns museet Gävleborg.

Kulverten var förvånansvärt välbevarad trots att flera markingrepp skett i nära anslutning. Båda gångarna var emellertid inrasade, den nordnordvästra skadades sannolikt av den byggnad som uppförts på Ruddammsgatans norra sida.

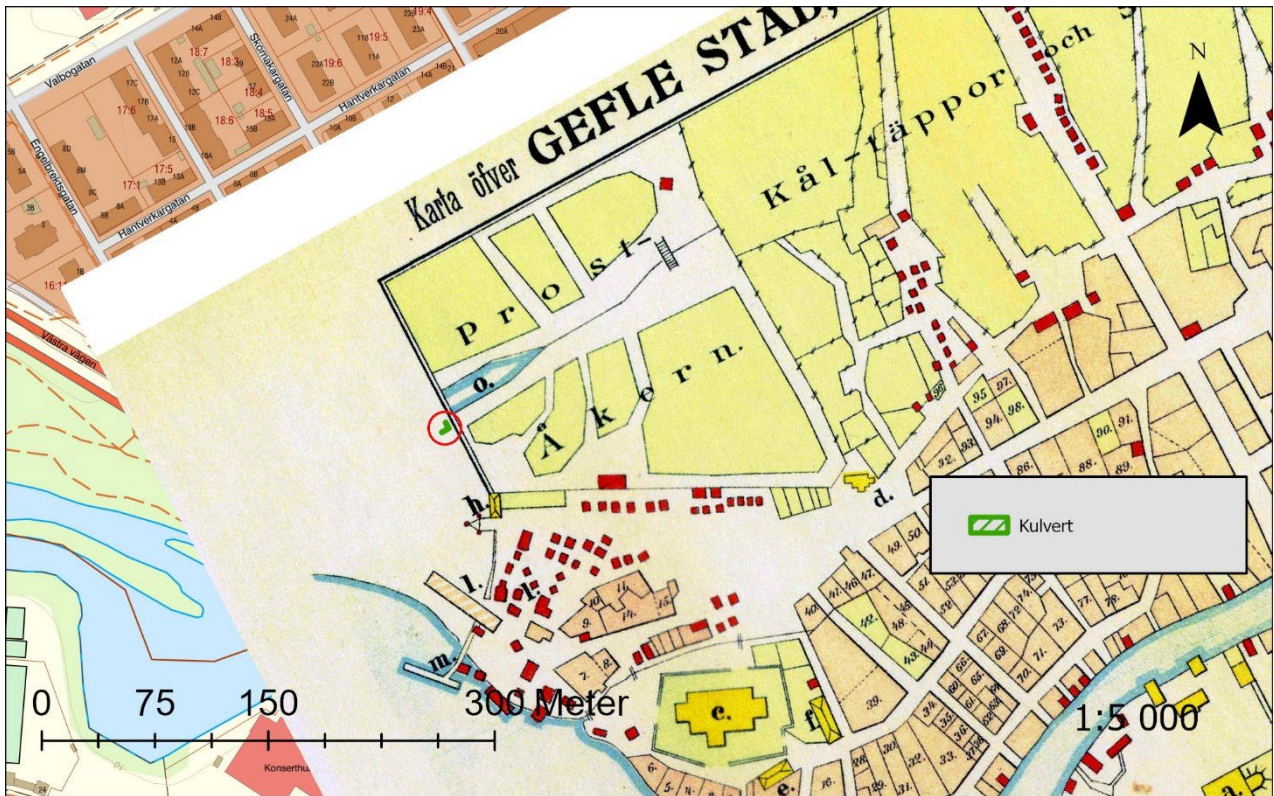
Figur 8. Kulvertens öppning med den möjliga trappstenen synlig. Foto: Andreas Widerberg, Läns museet Gävleborg.

Figur 9. Gången mot nordnordväst. Foto: Andreas Widerberg, Läns museet Gävleborg.

Figur 10. Gången mot VSV. Foto: Andreas Widerberg, Läns museet Gävleborg.

Figur 11. Karta från 1706 (K/J/1/F1/3) med kulverten markerad med grönt och inringat i rött. Beteckningen O markerar ett lertag för kyrkan.

Figur 12. Karta från 1763 (21-gäs-19) med kulverten markerad med grönt och inringat i rött. Siffran 8 markerar den redan då gamla och förfallna ruddammen.

Figur 13. Karta från 1792 (SE/KrA/0424/036/032) med kulverten markerad med grönt och inringat i rött.

Figur 14. Karta från 1810 (V14-1:15) med kulverten markerad med grönt och inringat i rött.

Själva kulverten har inte gått att identifiera i historiska kartor men däremot kan den med stor sannolikhet kopplas till en damm som tidigast finns utmärkt på stadskartan från 1706 (figur 11). Dammen benämns där som ”lertag för kyrkan” och ligger mellan odlingsytor som är markerade som ”Proståkern”. På en karta över jordägorna under Gävle stads prästbol från 1763 finns samma damm benämnd som en ”gammal och förfallen” ruddamm (figur 12). Även här omges den av åkermark. Först på en stadskarta från 1792 syns tomtindelning runt den forna ruddammen och området har införlivats i den planerade stadsbebyggelsen (figur 13). Ännu 1810 finns dock ruddammen utmärkt inom två av de bebyggda kvarteren (figur 14).

Kulvertens läge med en gång i vinkel mot vattensamlingen och den andra gången i riktning mot Gavleån tyder på att den anlagts för att avvattna ruddammen i samband med att man börjar bebygga området. Att en öppning funnits vid just vinkeln har varit för att kunna rensa bort fastnande skräp.

För att kunna fortsätta schaktningsarbetet avlägsnades stenlocket samt flera av stenarna vid öppningen. Därefter fylldes hålrummet vid öppningen med fyllnadsmaterial för att gångarna inte skulle kollapsa.

Analyser

För att kunna datera fyndbärande lager har keramikens analyserats av Mathias Bäck, Arkeologerna vid Statens historiska museer (bilaga 4), medan kakelugnsdelarna bedömts av Tom Wennberg, Göteborgs stadsmuseum (Wennberg, 2024). Fyra prover för makrofossilanalys har därutöver analyserats av Ida Lundberg vid Västernorrlands museum (bilaga 5).

Keramik

Analysen omfattade 14 skärvor från sektion 2, 4, 5 och 6. Åtta av skärvorna utgjordes av yngre rödgods medan resterande var av industriellt gods. De äldsta skärvorna av yngre rödgods hör till 1600-talets senare del eller från 1700-talets början. Noterbart i övrigt är att sektion 2 uppenbart är omdeponerade massor, då den äldsta skärvan (Fnr 1) stratigrafiskt låg ovanpå den yngre keramikens.

Blandningen av enstaka 1600-talskärl och keramik från 1700- och 1800-talet tolkas reflektera markarbeten efter branden 1869.

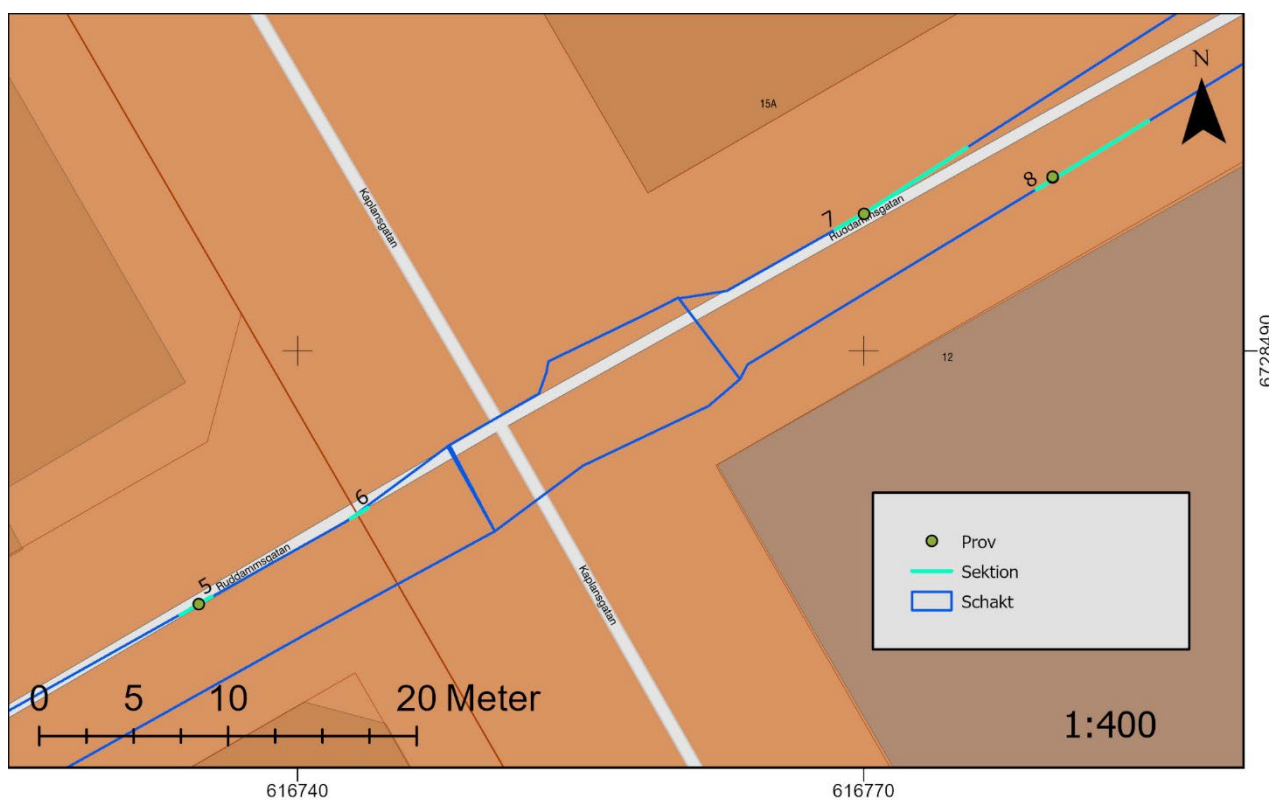
*Figur 15. Fnr 39, en skärva från ett fat daterat till 1690-1760.
Foto: Mathias Bäck.*

Kakelugnsdelar

Kakelugnsdelarna har endast bedömts via bilder och bör höra till 1800-talet baserat på utformningen på rumpen samt färgerna på glasyren. Kakelugnsdelarna påträffades i huvudsak i raseringslager vid sektion 5 och 6 och kan med största sannolikhet knytas till branden 1869.

Figur 16. Exempel på kakelugnsdelar (Fnr 37, 28 och 29) från lager 3 (brand-/raseringslager) i sektion 6. Foto: Andreas Widerberg, Länsmuseet Gävleborg.

Figur 17. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta med platserna för makrofossilproven markerade med gröna punkter, undersökta schakt med blå linje och dokumenterade sektioner med turkos linje.

Makrofossil

Prov 1 togs från lager 4 i sektion 5 från vad som i fält tolkades som en möjlig odlingslins. Analysen visade emellertid att provet snarare innehöll förmultnad bark och vad som sannolikt är gödsel, samt enstaka hårstrån.

Prov 2 togs från lager 4 i sektion 7 från vad som tolkades som en odlingslins. Analysen visade att det liksom prov 1 innehöll förmultnad bark och gödsel men ett noterbart inslag av kraftigt nedbrutna hårstrån.

Prov 3 och prov 4 togs från lager 3 respektive lager 4 i sektion 8. Lagren tolkades i fält som ett bruknings-/fyllnadslager respektive ett odlingslager. Analysen av prov 3 påvisade i huvudsak obränt trä, tegel och obrända ben. Prov 4 innehöll, liksom prov 1 och 2, förmultnad bark och gödsel.

Det egentliga arkeobotaniska materialet var i samtliga prover sparsamt, varför det inte går att dra några egentliga slutsatser kring växtförekomsten i området. De arter som kunde identifieras kopplas till bland annat odlingar, gårdsplaner och våta kontexter, såsom dikesrenar och betesmarker.

En intressant observation är resterna av djurhår i prov 1 och 2. Detta kan eventuellt tyda på att garvning förekommit i området. Det är även möjligt att den stora förekomsten av nedbruten bark i prov 1, 2 och 4 kan tyda på garvning då bark använts för att tillverka garvsyra under historisk tid.

Slutreflektioner

Undersökningen har visat att det finns potential för orörda lager och anläggningar trots läget i fornlämningens utkant. De historiska kartorna ger bilden av att området under större delen av 1700-talet utgjorts av åkermarker tillhörande kyrkan. Först mot slutet av århundradet sker en tomt- och kvartersindelning och området införlivas i stadsbebyggelsen. Vid stadsbranden 1869 förefaller området ha drabbats relativt hårt med tanke på utbredningen av brand- och raseringslager. Att det vid denna undersökning ej kunnat påvisas odlingslager samt endast två anläggningar (kulverten och grundstenarna) tyder på att man genomfört omfattande markarbeten efter branden.

Vad gäller kulverten har den som nämnt sannolikt anlagts för att dränera den damm som funnits strax intill. Dammens tidigaste kända funktion uppges vara som lertag för kyrkan, vilket bör kunna kopplas till byggnationen av den nuvarande Heliga Trefaldighets kyrka. Eftersom kyrkan stod färdig 1654 kan man dock anta att dammen spelat ut sin roll som lertag redan innan år 1706 (Aagård 1984: 14). Inplantering av rudor bör senast ha skett under 1700-talets första hälft eftersom den redan år 1763 benämns som ”en gammal och förfallen” ruddamm. När man ett par decennier senare börjar bebygga området ges gatan strax söder därom namnet *Ruddammsgatan* efter den gamla ruddammen.

Förslag till vidare åtgärder

Länsmuseet Gävleborg anser inte att ytterligare antikvariska åtgärder är nödvändiga inom detta ärende. Det bör dock beaktas att endast den östra delen av schakt 3 har undersökts ned till naturligt avsatta lager. I övrigt finns det fortsatt potential för lager och anläggningar i och kring de undersökta ytorna. Särskilt kulvertens bevarade gångar bör beaktas vid framtida schaktningsarbeten.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer: 1406-2024

Länsstyrelsens beslutdatum: 2024-03-04

Länsmuseet Gävleborgs diarienummer: 2024-53/320

Undersökningstid: 2024-04-10 – 2024-08-12

Projektledare: Andreas Widerberg

Personal: Maria Björck, Frida Löjdström och Andreas Widerberg

Fastigheter: Väster 2:1

Socken: Gävle

Kommun: Gävle

Koordinatsystem: Sweref 99 TM

Höjdsystem: RH2000

Undersökt area: ca 980 kvadratmeter

Dokumentationshandlingar: Förvaras i Länsmuseet Gävleborgs arkiv

Fynd: Samtliga fynd har gallrats

Referenser

- Aagård, G-B. 1984. *Gävle*. Medeltidsstaden 62. Riksantikvarieämbetet.
- Andrén, E. 1946. Gävle stads topografi och bebyggelsehistoria. I Humbla, P. (red.). *Ur Gävle stads historia*. Gävle.
- Bonnow, M. & Svanberg, I. 2014. Urbana fiskdammar i 1600 och 1700-talets Sverige: strödda notiser om akvakultur i stadsmiljö. *RIG: Kulturbistorisk tidskrift*, 97 (4): 215-222.
- Ulfhielm, B. 2016. *Fjärrkyla 2015*. Arkeologisk förundersökning. RAÄ 51:1, Gävle stad, Gävle kommun, Gästrikland. Rapport Läns museet Gävleborg 2016:10.
- Bäck, M. 2022. *Kvarteret Vasaskolan år 1669–1869 – staden strax innanför tullen*. Arkeologisk förundersökning, Gävleborgs län, Gästrikland, Gävle kommun, Gävle stad, Kvarteret Vasaskolan, fornlämning L1951:5633. Rapport 2022:114. Statens historiska museer. Stockholm.

Personlig kommunikation

Wennberg, T. 2024. E-post 11 september.

Historiska kartor

Akt	Åtgärd	År	Arkiv
K/J/1/F1/3	Karta	1706	Gävle kommunarkiv
21-gäs-19	Karta	1763	Lantmäterimyndigheternas arkiv
SE/KrA/0424/036/032	Grundritning	1792	Krigsarkivet
V14-1:15	Karta	1810	Lantmäteristyrelsens arkiv

Bilaga 1. Schakt- och lagertabell

Schakt	Area (m ²)	Maxdjup (m)
1	242	1,6
2	327	1,6
3	80	4
4	175	1,4
5	85	1,4
6	68	1,3

Sektion	Maxdjup	Lagerföljd (tjocklek)
1	1,4 m	<ol style="list-style-type: none"> 1. 0–0,1 m asfalt 2. 0,1–0,3 m utfyllnadsgrus 3. 0,3–0,4 m mörk siltig sand med inslag av fynd 4. 0,4–0,6 m grusig sand 5. 0,6–0,7 m mörk siltig sand 6. 0,7 m– omrörd stenig sand
2	1,2 m	<ol style="list-style-type: none"> 1. 0–0,1 m asfalt 2. 0,1–0,28 m utfyllnadsgrus med 0,1–0,15 m st stenar 3. 0,28–0,55 m siltig sand, mörkbrunt inslag av sot och kol 4. 0,55–0,95 m raseringslager, rikligt med tegelkross, spik, glas (eldpåverkat), keramik, enstaka kolkoncentrationer mot botten av lagret 5. 0,7–0,8 m grundstenar, 0,4–0,6 m st

3	0,9 m	<ol style="list-style-type: none"> 1. 0–0,1 m asfalt 2. 0,1–0,4 m fyllnadsgrus 3. 0,4–0,48 m mörk siltig sand med fynd 4. 0,48 m– sand med tegel
4	1,6 m	<ol style="list-style-type: none"> 1. 0–0,1 m asfalt 2. 0,1–1 m fyllnadsmassor 3. 1–1,3 m lera med bränd torv 4. 1,3 m– brand-/raseringslager med fynd, tegel och kol
5	1,6 m	<ol style="list-style-type: none"> 1. 0–0,04 m asfalt 2. 0,04–0,8 m fyllnadsmassor 3. 0,8–1,1 m kulturpåverkad siltig sand, kol, fynd och tegel 4. 1,06–1,1 m lins med organiskt material, PM1 5. 1,1 m– siltig sand
6	1,6 m	<ol style="list-style-type: none"> 1. 0–0,06 m asfalt 2. 0,06–0,87 m fyllnadsmassor 3. 0,87–1 m brand-/rasering 4. 1 m– siltig sand
7	1,4 m	<ol style="list-style-type: none"> 1. 0–0,9 m fyllnadsmassor 2. 0,9–1,1 m siltig sand, brunrå, inslag av kol och tegel 3. 1,1–1,15 m sand 4. 1,15–1,19 m lins med organiskt material, PM2 5. 1,19 m– ev kulturpåverkad lera

8	1,4 m	<ol style="list-style-type: none"> 1. 0–0,65 fyllnadsmassor 2. 0,65–0,7 m grusig sand 3. 0,7–0,89 m brukningslager, sandigt med tegel och trärester. PM3 4. 0,89–0,96 m organiskt material, PM4 5. 0,96 m– siltig sand
9	1,4 m	<ol style="list-style-type: none"> 1. 0–0,1 m asfalt 2. 0,1–0,6 m fyllnadsmassor 3. 0,6–1,1 m omrört raseringslager med rester av tegel, sandsten, kakelugnar och sot, samt spik 4. 1,1 m– siltig sand, till synes endast kulturpåverkad i det översta skiktet
10	1,3 m	<ol style="list-style-type: none"> 1. 0–0,07 m asfalt 2. 0,07–0,79 m fyll 3. 0,79–0,9 m organiskt med trä och näver 4. 0,9–1,05 m siltig mörk sand 5. 1,05–1,17 m ljus sand, något siltig 6. 1,17–1,23 m rostfärgat grus 7. 1,23 m– lera med bränd torv

Bilaga 2. Fyndlista

Fynd- nr	Kontext	Typ	Material	Antal	Vikt (g)	Datering	Kommentarer	Status
1	Schakt 1 sektion 2 lager 3	Gryta	Yngre rödgoods	1	40,6	1680– 1730		Gallrad
2	Schakt 1 sektion 2 lager 4	Tallrik	Flintgoods	1	34,2	1830– 1880		Gallrad
3	Schakt 1 sektion 2 lager 4	Glas	Glas	8	47,4		Glässkärvor, flertalet sammansmälta	Gallrad
4	Schakt 1 sektion 2 lager 4	Blomkruka	Industriellt goods	1	10,4	1850– 1900	Troligen samma kärl som Fnr 5 och 6	Gallrad
5	Schakt 1 sektion 2 lager 4	Blomkruka	Industriellt goods	1	15	1850– 1900	Troligen samma kärl som Fnr 4 och 6	Gallrad
6	Schakt 1 sektion 2 lager 4	Blomkruka	Industriellt goods	2	25,8	1850– 1900	Troligen samma kärl som Fnr 4 och 5	Gallrad
7	Schakt 1 sektion 2 lager 4	Spik	Järn	1	14,4			Gallrad
8	Schakt 1 sektion 2 lager 4	Kärl	Flintgoods	2	5,2	1830– 1880		Gallrad
9	Schakt 1 sektion 2 lager 4	Blomkruka	Industriellt goods	2	22,6	1850– 1900		Gallrad
10	Schakt 1 sektion 2 lager 4	Spik	Järn	4	57,3			Gallrad
11	Schakt 1 sektion 2 lager 4	Kakel	Kakel	1	52,5		Tre bokstäver "L P S"	Gallrad
12	Schakt 1 sektion 2 lager 4	Kärl	Yngre rödgoods	1	50,6		Kraftigt bränt	Gallrad

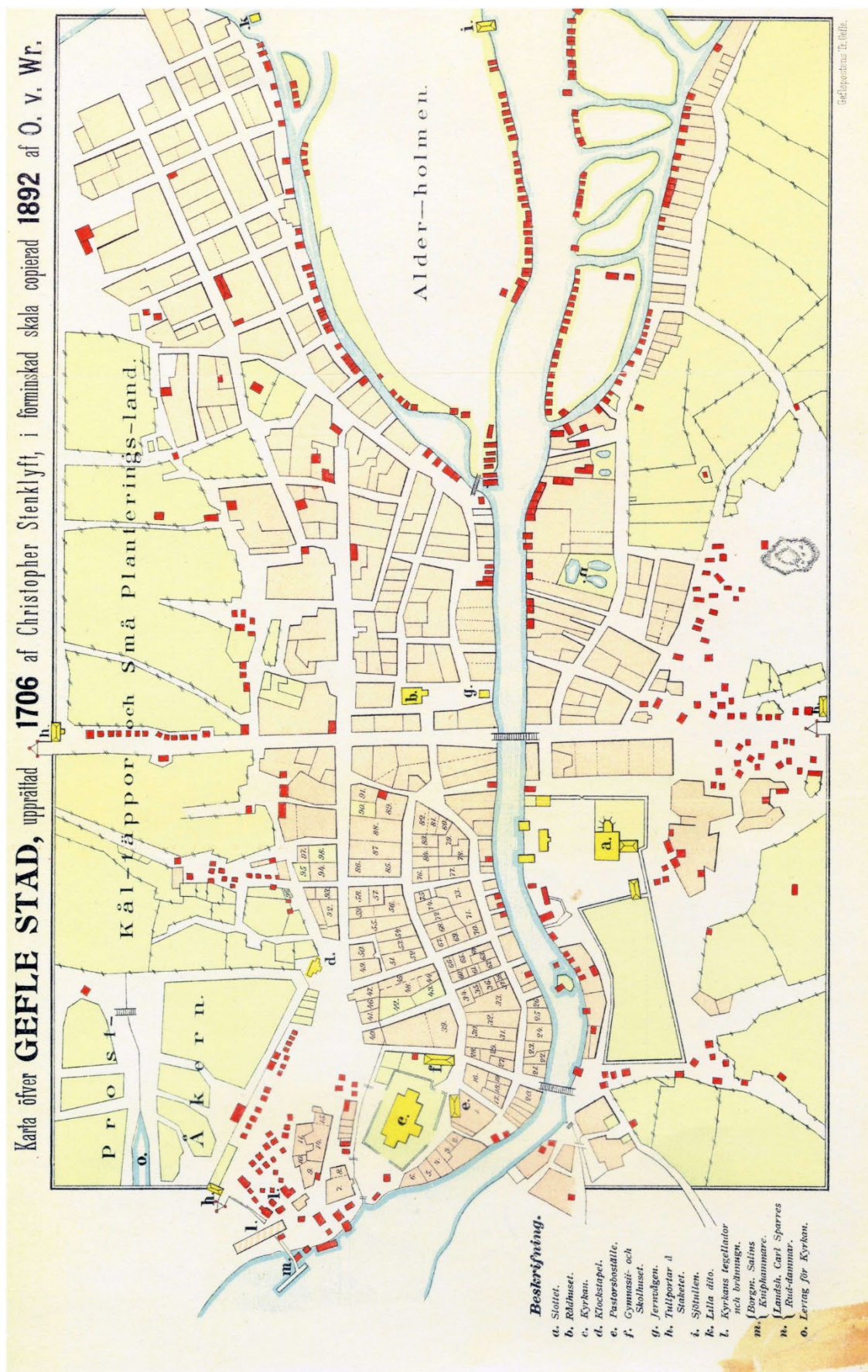

13	Schakt 1 sektion 2 lager 4	Tegel	Tegel	1	42,8			Gallrad
14	Schakt 1 sektion 2 lager 4	Glas	Glas	11	29,4		Glasskärvor, flertalet sammansmälta	Gallrad
15	Schakt 1 sektion 3 lager 3	Kakel?	Kakel?	1	61		Små spår av glasering. Troligen samma som Fnr 16	Gallrad
16	Schakt 1 sektion 3 lager 3	Kakel?	Kakel?	1	30,4		Troligen kakel	Gallrad
17	Schakt 1 sektion 4 lager 4	Fat	Yngre rödgoods	1	6,6	1750– 1850	Glaserad insida	Gallrad
18	Schakt 1 sektion 4 lager 4	Flaska?	Glas	2	4,4		Svarta glasskärvor, möjligen från flaska	Gallrad
19	Schakt 1 sektion 4 lager 4	Kärl	Yngre rödgoods	1	3,1		Glasering	Gallrad
20	Schakt 1 sektion 4 lager 4	Kruka	Yngre rödgoods	2	11,4	1750– 1850	Spår av glasering och dekor vid kanten	Gallrad
21	Schakt 2 sektion 5 lager 3	Fat	Yngre rödgoods	1	22,4	1720– 1760	Glaserad	Gallrad
22	Schakt 2 sektion 5 lager 3	Tegel	Tegel	1	18,8			Gallrad
23	Schakt 2 sektion 5 lager 3	Kakel	Kakel	1	20,6			Gallrad
24	Schakt 2 sektion 5 lager 3	Kakel	Kakel	1	24,7			Gallrad
25	Schakt 2 sektion 5 lager 3	Kakel	Kakel	1	25,7		Spår av glasering och fingeravtryck	Gallrad

26	Schakt 2 sektion 5 lager 3	Kakel	Kakel	1	2,4		Vit glasering	Gallrad
27	Schakt 2 sektion 5 lager 3	Glas	Glas	1	2			Gallrad
28	Schakt 2 sektion 6 lager 3	Kakel	Kakel	1	73			Gallrad
29	Schakt 2 sektion 6 lager 3	Kakel	Kakel	1	222,3		Genomgående hål i mitten	Gallrad
30	Schakt 2 sektion 6 lager 3	Kakel	Kakel	1	16,7			Gallrad
31	Schakt 2 sektion 6 lager 3	Kakel	Kakel	1	29,2			Gallrad
32	Schakt 2 sektion 6 lager 3	Fat	Yngre rödgoods	1	16,1	1690– 1730	Glaserad insida	Gallrad
33	Schakt 2 sektion 6 lager 3	Kakel	Kakel	1	44,3			Gallrad
34	Schakt 2 sektion 6 lager 3	Kakel	Kakel	1	31,2			Gallrad
35	Schakt 2 sektion 6 lager 3	Kakel	Kakel	1	7,1		Vit glasering	Gallrad
36	Schakt 2 sektion 6 lager 3	Spik	Järn	1	18			Gallrad
37	Schakt 2 sektion 6 lager 3	Kakel	Kakel	1	161			Gallrad
38	Schakt 2 sektion 6 lager 3	Tegel	Tegel	1	125			Gallrad
39	Schakt 2 sektion 6 lager 3	Fat	Yngre rödgoods	1	62,6	1690– 1760	Glaserad insida, sekundärbränt	Gallrad

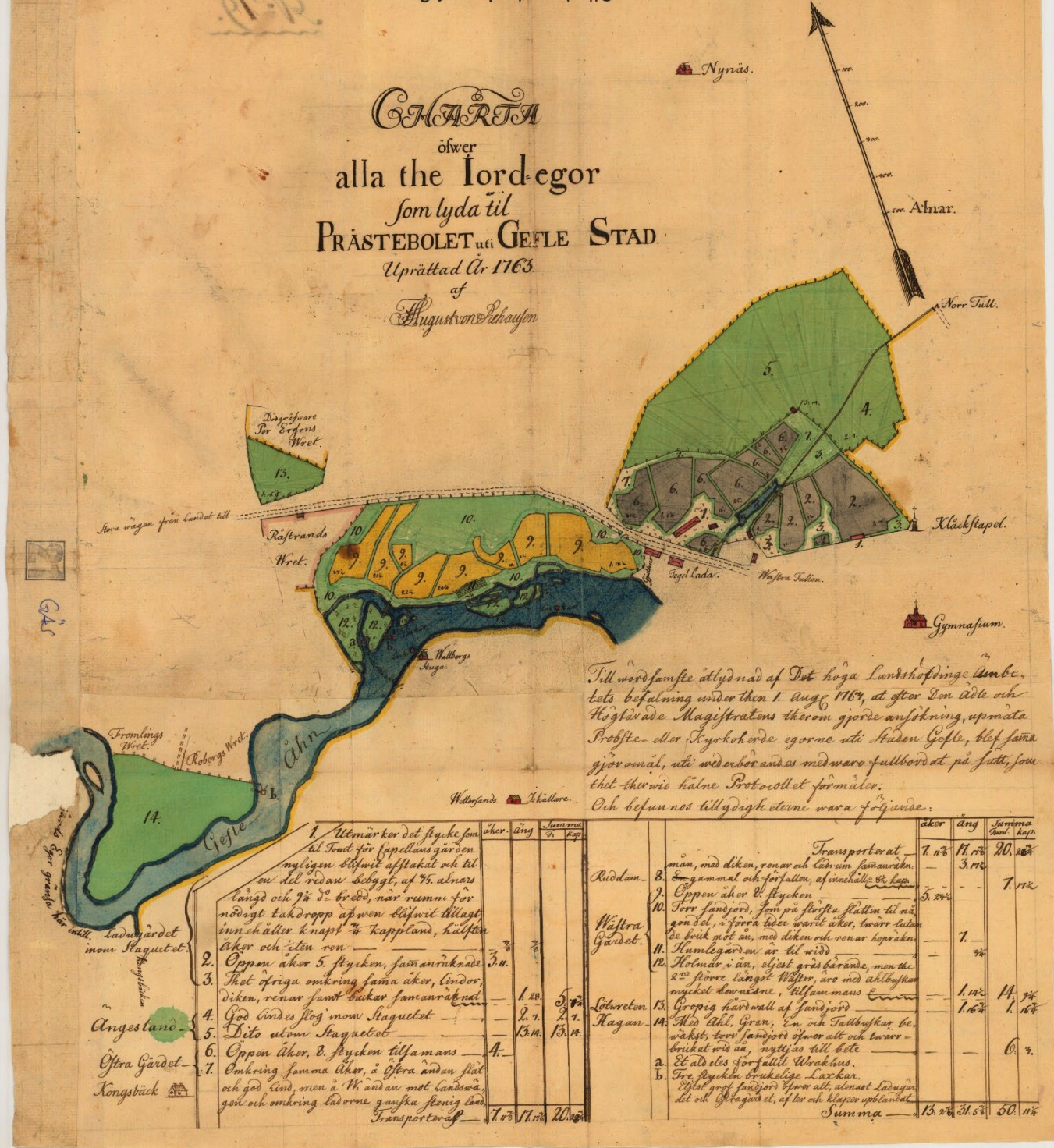
40	Schakt 2 sektion 6 lager 3	Kakel	Kakel	1	70,5			Gallrad
41	Schakt 2 sektion 6 lager 3	Kakel	Kakel	1	88,9			Gallrad
42	Schakt 2 sektion 6 lager 3	Kakel	Kakel	1	30,5			Gallrad
43	Schakt 4	Gryta	Yngre rödgoods	1	20	1680– 1720	Glaserad vid insidan, dekor vid kanten	Gallrad

Bilaga 3. Historiska kartor

Karta öfver Gäfle stad 1706. Gävle kommunarkiv. K/J/1/F1/3.

CHARTA
 öfver
 alla the Iord-egor
 som lyda til
 PRÄSTEBOLET uti GEFLE STAD.
 Uprättad År 1763.
 af
 Augustin von Schaufsen

Till vördsamte ålydsnad af Det hoga Landshöfvinge Lunds. tets befallning under thea 1. Aug. 1763, at Gfve Tor ädls och Högvärade Magistratens therom gjorde ansöknng, upmätta Präste- eller Skykkehörde egorne uti Staden Gefle, blif samma gjör omät, uti vederbörlig andas medwars fullbord at på jätt, som thet the wis halne Protocollet förmåder.
 Och befunnos tillgörligh eterne wara följande:

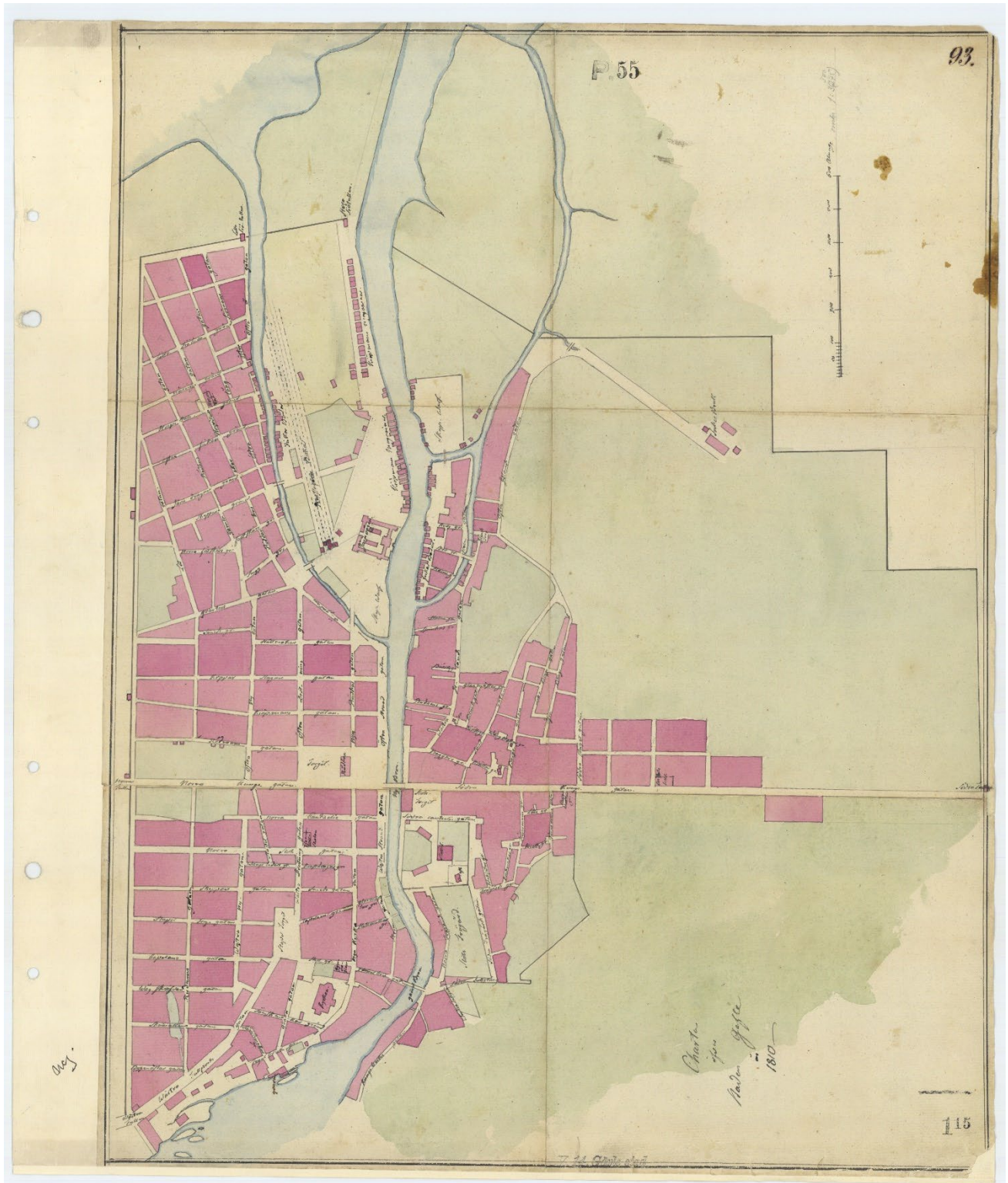
	Åker	Äng	Summa	Äng	Summa
1. Utomär kor det stycke som til Træt för Sjepellus gård en nyligen blifwit affrakat och til en del resau bebögt, af 75. alnars längd och 7 ¹ / ₂ 2 ¹ / ₂ bredd, war rumm för något takdropp uppen blifwit tillagt innehåller knapt 4 koppland, hälften åker och 1/2 ten ren					
2. Öppen åker 5. stycken, sammanräknade 3. n.					
3. Det öfriga omkring samma åker, lindor, diken, renar samt bakar sammanräknad	1. 28	5 1/2			
4. God lindes slog monn Skaguetet	2. 7	2. 7			
5. Dito utom Skaguetet	13. 14	13. 14			
6. Öppen åker, 2. stycken tillammans	4.				
7. Omkring samma åker, 2 öfra andan flat och god lind, men 2 W. andan mot landsvägen och omkring laorne ganska stonig laan	7. 0 1/2	11. 0 1/2	18. 0 1/2		
8. Riddam. man, med diken, renar och Ladrum sammanräknade				7. 0 1/2	20. 0 1/2
9. Öppen åker 2. stycken				5. 0 1/2	7. 0 1/2
10. Torr sandjord, som på första stället til någon del, 2 fjörda tiden warit åker, tvären daken brukat gott än, med diken och renar koprakat				7.	
11. Kamlegård som är til widd				7/2	
12. Heltanar i ån, slijst gräs bårande, med the 2 ^{de} fjörre längst Wäster, war med åhlöfkan mycket downisne, tillammans				1. 10 1/2	14. 1/2
13. Gropig härdwall af sandjord				1. 16 1/2	1. 16 1/2
14. Hagarn. Med åhl. Grön, en och Tullbuskar beväskat, torr sandjord öfwar allt och twars brukat wid ån, nyttjas till bote					0. 7
a. Et åldres förfallit Wrakhus					
b. Tre stycken brukeliga Laxhus					
Öfver stort sandjord öfwar allt, utomast Ladungen allt och Skaguetet, af ter och kläpar uppländat					
Summa	13. 2 1/2	31. 5 1/2	44. 7 1/2		50. 11 1/2

Charta öfver alla Iord-egor som lyda til Prästebollet uti Gefle Stad år 1763. Lanmäterimyndigheternas arkiv. 21-gäs-19.

KrA 0424 Svenska stads- och fästningsplaner
 Kartregnr: 0424:036:032
 Gävle. Övriga ritningar.
 Grundritning öfver Gefle Stad. [Stadsplan.]

Grundritning öfver Gefle stad år 1792. Krigsarkivet. SE/KrA/0424/036/032.

Gävle stad 1810. Lantmäteristyrelsens arkiv. VI4-1:15.

Bilaga 4. Keramikanalys

Keramik från Ruddammsgatan, Gävle, Gästrikland

Mathias Bäck

Denna analys omfattar 14 skärvor keramik från olika delar av Ruddammsgatan i centrala Gävle. Materialet härrör från en sträcka av Ruddammsgatan som berör ett område från ett 20-tal meter väster om Skomakargatan fram till strax väster om Kaplansgatan. Den analyserade keramiken påträffades i sektionerna 2, 4, 5 och 6, dvs. direkt norr om kvarteren Klockstapeln och Adjunkten.

Materialet utgörs av yngre rödgods (8) och keramik tillverkad av industriellt framställd lera (6). I det material som inte analyserats finns ytterligare sju skärvor varav två är flintgods och resterande yngre rödgods.

Figur 1. Troligen blomkrukor från 1800-talets andra hälft. Översta raden till vänster, F4 och till höger F5. Dessa kan härröra från samma kärl. Därunder en blomkruka med annan mynnings- och kärlform, F9. Foto M. Bäck.

Figur 2. Ut- och insida på mynning från en gryta (F1), som kan dateras till 1600-talets slut eller möjligen 1700-talets början. Foto M. Bäck.

Figur 3. Till vänster ett fat (F39) med typisk 1700-talsprofil och till höger ett fat (F21) med heltäckande och delvis infärgad vitlersengobe, vilket är typiskt för 1700-talets första hälft. Foto M. Bäck.

Figur 4. Ytterligare två exempel på fat från undersökningen. Till vänster ett anonym men till synes relativt sen produkt (F17), förslagsvis daterad till 1750–1850. Till höger ett något äldre fat (F32), som skulle kunna gå ner i 1600-talets senare del. Foto M. Bäck.

Figur 5. Svårdaterad mynning, sannolikt från en kruka (F20). Glasyren är förhållandevis ålderdomlig. Möjligen kan den föras något längre ner i tid än den föreslagna perioden 1750–1850. Foto M. Bäck.

Mycket få skärvor har diagnostiska drag som kan bistå vid dateringen. Materialet har en kronologisk spännvidd från slutet av 1600-talet till 1800-talets senare del. Rödgodsen är generellt äldre än det industriella godset, som torde ligga inom perioden 1850–1900. De äldsta kärlen av yngre rödgodskärl skulle kunna gå ner i senare delen eller slutet av 1600-talet men kan också härröra från 1700-talets början/första hälft. De båda grytorna (F1 och F43) är förmodligen de äldsta kärlen i samlingen. Den förra påträffades i uppenbart omdeponerade massor medan den andra saknar stratigrafisk tillhörighet. De yngsta rödgodskärlen är svåra att datera men torde kunna föras till 1800-talet.

Dateringen av keramiken i sektion 2 antyder att lagerföljden är resultatet av omdeponerade massor då den äldsta keramiken (F1) ligger stratigrafiskt över den tydligt yngre keramiken (F2, F4, F5, F6, F8, F9).

Sammantaget är det en relativt sen kronologisk tyngdpunkt i materialet. Enstaka 1600-talsprodukter är närvarande men kronologiskt dominerar keramik från 1700- och 1800-tal. Blandningen reflekterar snarast markarbeten efter branden 1869.

VÄSTERNORRLANDS MUSEUM

Makrofossilanalys av 4 prover från odlingsmark vid Ruddammsgatan, Gävle, Gästrikland, Gävleborgs län

*Arkeobotanisk rapport 2023:16
Ida Lundberg*

Bakgrund

Länsmuseet Gävleborg har utfört en schaktningsövervakning vid Ruddammsgatan i Gävle, Gävleborgs län. Vid schaktningsövervakningen framkom ett flertal lager som via historiska kartor tolkats som odlingslager från senare delen av 1700-talet. Vid undersökningen provtogs 4 av lagren, 3 möjliga odlingslager och 1 fyllnads/brukningslager som skickades vidare för makrofossilanalys. I analysuppdraget ingick utplock till datering. Makrofossilanalysen genomfördes av Ida Lundberg vid Västernorrlands museum.

Provbehandling och metod

Provtagning utfördes av arkeologerna under den arkeologiska undersökningen för att därefter skickas vidare till Västernorrlands museum där de förvarades i väntan på flotering.

Provernans volym mäts innan och efter att materialet vattensällas och floterar med såll på 2 mm och 0,25 mm maskvidd. De olika fraktionernas volym mäts och torkas därefter i rumstemperatur. Det framtagna materialet genomsöks och artbestäms under stereomikroskop med hjälp av referenslitteratur (Cappers et al. 2012; Cappers et al. 2023; Kirleis 2019; Jacomet 2006; Mossberg & Stenberg 2018; Neef et al. 2012) och Ida Lundbergs referenssamling av recenta frön och växtdelar. Provet analyserades subfossilt och majoriteten av växtmakrofossilerna som identifierades var obrända. Mängden minerogent material, övrigt makrofossil och fynd uppskattas efter en fyrgradig skala där X står för låg andel och XXXX innebär en dominerande andel av provet. Provets innehåll listas i tabell 1.

Resultat

Det minerogena materialet i prov 3 bestod av en dominerande andel sand med enstaka inslag av mindre grus och silt. Provet utgjordes därmed av en väl dränerad, genomsläpplig jordmån vilket kan medföra något sämre bevaringsförhållanden för organiskt material. Proverna 1, 2 och 4 innehöll främst organiskt material med endast en mindre andel minerogent material som utgjordes av silt och sand.

Tabell 1: Resultat växtmakrofossilanalys.

Makrofossilanalys						
Prov-ID	P.nr.	1	2	3	4	
	Sektion	5	7,2	8	8	
	Kontext	Möjligt odlingslager	Odlingslager	Fyllnads-/Brukningsl.	Odlingslager	
Volym	Volym innan (cl)	160	60	120	70	
	Volym efter 2 mm (cl)	8	6	10	7	
	Volym efter 0,25 mm (cl)	6	7	2	5	
Övrigt: X = Enstaka, XX = Vanligt, XXX = Rikligt, XXXX = Dominerande						
Organiskt	Träkol	x	x		x	
	Humus (delvis gödsel)	xxx	xxx		xxx	
	Obränt trä	x	x	x		
	Bark (gran/tall?)	xxxx	xxxx		xxx	
	Kvist/grenfrag.		1			
Animaliskt	Obränt ben			xx		
	Fiskkota		0,5	2		
	Fiskben			2	1	
	Fiskfjäll	2				
	Hårstrå	2	xx			
Övrigt	Tegel	x	x	xx	x	
	Bränd lera	2				
	Glas, modern karaktär					1
Arkeobotaniskt resultat						
Skog	Gran (barr)	<i>Picea abies</i>	2	10	1	
Insamlat	Hallon	<i>Rubus idaeus</i>			1	
Ogräs	Svinmålla	<i>Chenopodium album</i>	1		2	1
Äng/bete	Daggkåpor	<i>Alcemilla sp.</i>		3		
	Fingerörter	<i>Potentilla sp.</i>			1	
	Fingerörter	<i>Potentilla ssp.</i>		2		
Våtmark	Tvåsidig starr	<i>Carex di</i>	1			
Övrigt	Oidentifierade fröfragment	Indet.				2

Prov 1

Provet innehöll en hög andel delvis förmultnad bark, organiskt material som möjligen kommer från gödsel, obränt trä, tegel, bränd lera, enstaka hårstrån, fiskfjäll och lite träkol. Det arkeobotaniska materialet utgjordes granbarr (2), svinmålla (1) och starr (1).

Prov 2

Provet innehöll mycket delvis förmultnad bark, organiskt material som möjligen kommer från gödsel, obränt trä, humöst material, 1 fiskkota, kraftigt nedbrutna hårstrån och tegel. Det arkeobotaniska materialet utgjordes av granbarr (10), daggekåpa (3) och fingerört (2).

Prov 3

Provet utmärkte sig från de andra proverna genom att det inte innehöll kol, humöst material eller bark. Det som dock förekom i provet var obränt trä, tegel, obrända ben, fiskben och växtmakrofossiler från granbarr (1), hallon (1), svinmålla (1) och fingerört (1).

Prov 4

Provet innehöll delvis förmultnad bark och organiskt material som möjligen kommer från gödsel, obränt trä, fiskben, tegel, modernt glas, bränd lera och växtmakrofossiler i form av granbarr (2) och svinmålla (1).

Diskussion

Det arkeobotaniska materialet i analysen var sparsamt med enstaka hallon, daggekåpor, fingerörter, svinmålla och starr vilka enbart kan ge små indikationer på hur växtförekomsten på platsen kan ha sett ut under perioden.

Hallon är ett vanligt bärris som ofta förekommer i historiska kontexter, både i skogsmark och i bebyggda områden. Svinmålla är ett kvävekrävande ogräs som förekommer i odlingar, men även kring gårdsplaner, gödselhögar och utedass. Daggekåpa och fingerörter är släkten som förekommer med ett stort antal olika arter i Sverige. Majoriteten av arterna förekommer på ängsmark eller betesmark men vissa kan även trivas i våtmarker. Arterna är vanligt förekommande i historiska stadslager så som dikesrenar eller på gårdsplaner. Starrar är ett stort släkte vars arter främst trivs i fuktiga till våta kontexter. De förekommer ofta i dikesrenar, vid brunnar, strand- och sjökanter, betesmarker eller våtmarksängar.

Innehållet i proverna 1, 2 och 4 var mycket lika med en hög förekomst av humöst material och delvis nedbruten bark. Det humösa materialet utgörs åtminstone delvis av nedbruten gödsel men eftersom materialet var så pass förmultnad skulle det även kunna vara beblandat med annat organiskt material.

Den höga förekomsten av bark kan möjligen kopplas till odling eftersom bark kunde användas som utfyllnadsmaterial och jordförbättrare under historisk tid (Ahrlund 2006). I modern tid används även bark som täckmaterial i trädgårdar för att förhindra ogrästtillväxt, spara fukt och isolera från vinterkyla, men det är oklart hur långt tillbaka denna praktik sträcker sig. Prov 1 och 2 innehöll också obränt trä som även det kan ha använts för att luckra upp jorden vid odling.

Förekomsten av hår i prov 1 och 2 kan peka på att garvning förekommit på platsen eller i närheten. Förekomst av djurhår kan även komma med gödsel från stallar eftersom boskap tappar stora mängder hår under vår och höst. Eftersom gödslet i proverna var så pass nedbrutet är det dock inte troligt att hårstråna skulle ha bevarats med gödslet eftersom de lätt bryts ner. Även bark användes historiskt för att tillverka garvsyra vilket innebär att den höga

förekomsten av bark även skulle kunna komma från en garvningsprocess. Möjligen har rester från garvning använts som gödsel/fyllnadsmassor i odlingsjorden på platsen.

Tyvärr var barken för nedbruten för att kunna identifieras till art men det rör sig troligast om tall eller granbark.

Proverna innehöll även en låg andel matavfall i form av ben och fiskben. Detta skulle möjligen kunna peka på att man använt matavfallet som gödning i odlingarna, men det var ett alldeles för litet fyndmaterial för att kunna säga någonting med säkerhet.

Fyndmaterialet i prov 3 som överlagrade prov 4 innehåller matavfall och raseringsmaterial i form av tegel, trä, obrända ben och fiskben. Provets karaktär var mycket olik de övriga proverna och kan snarare kopplas till ett sekundärt deponerat fyllnadslager eller att lagret legat öppet och över tid ackumulerat matavfall och raseringsmaterial.

Referenser

Ahrland, Å. (2006). *Den osynliga handen. Trädgårdsmästaren i 1700-talets Sverige*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.

Neef, R., Cappers, R. T. J., Bekker, R. M. (2012). *Digital atlas of Economic Plants in Archaeology*. Groningen: Barkhuis Publishing.

Kirleis, W. (2019). *Atlas of Neolithic plant remains from northern central Europe*. Groningen: Barkhuis Publishing.

Cappers, R. T. J., Bekker, R. M. & Jans, J. E. A. (2012). *Digitale Zadenatlas van Nederland*, (2nd edition). Groningen: Barkhuis Publishing.

Cappers, R. T. J., Bekker, R. M. & D. Fennema. (2023). *Digital Diaspore Atlas of the Netherlands*. Groningen: Barkhuis Publishing.

Mossberg, B., Stenberg, Lt. & Ericsson, S. (2018). *Nordens flora*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

LänsMuseet Gävleborg, Södra Strandgatan 20, 802 50 Gävle. lansmuseetgavleborg.se

